

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Bojana Rudovič Žvanut

Pomeni bureka v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Bojana Rudovič Žvanut

Mentor: doc. dr. Peter Stankovič

Pomeni bureka v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Pomeni bureka v Sloveniji

Burek je v Sloveniji ena najbolj priljubljenih jedi, ki se uvrščajo v ponudbo hitre prehrane. Priljubljenost izvira iz njegove cenovne dostopnosti in vedno večjega števila prodajnih mest, ki burek ponujajo. Priljubljenosti bureka kot jedi navkljub, pa se besede burek nemalokrat držijo negativne konotacije. Diplomsko delo je odraz mojega zanimanja za fenomen bureka v Sloveniji. Glede na to, da je fenomen bureka v slovenski kulturi večplasten, saj se pojavlja in funkcionira na različne načine in ne zgolj kot jed, se moja analiza osredotoča na raziskovanje tistih plati bureka, ki morda na prvi pogled niso tako očitne. V pričujočem diplomskem delu so s subjektivnega stališča analize diskurza predstavljeni pomeni te jedi pri nas, pri čemer je primaren, torej prehrabeni pomen bureka, izpuščen. Osrednja točka analize so torej na prvi pogled skriti pomeni bureka v Sloveniji in delujoči diskurzi, ki te pomene konstruirajo. Poudarek analize temelji na nacionalističnem diskurzu, ki ga vidim kot enega glavnih krivcev za nastanek in nadaljnji razvoj slabšalnih pomenov bureka pri nas.

Ključne besede: burek, diskurz, burekov več/meta-burek, nacionalistični diskurz

The meanings of burek in Slovenia

Burek is one of the most popular fast-food dishes in Slovenia. The reason for its popularity is its financial affordability on the one hand and the growing number of places that sell it on the other hand. In spite of being so popular as a dish, the word burek holds negative connotations. The diploma work reflects my interest in the phenomenon of burek in Slovenia. Given that the phenomenon of burek in Slovenian culture is multilayered, as it appears and functions in different ways and not simply as a dish, my analysis focuses on the research of those sides of burek, which may at first sight not be so obvious. Based on the subjective view of discourse analysis the meanings of burek are represented in this diploma work. The primary meaning of burek – functioning only as a food is left by side. Thus the centerpiece of the analysis are on the first sight hidden meanings of burek and the discourses which construct these very meanings. The focus of analysis is based on a nationalistic discourse which I see as one of the main perpetrators of the emergence and further development of negative meanings of burek in Slovenia.

Key words: burek, discourse, meta-burek, nationalistic discourse

KAZALO VSEBINE

1	UVODNA BESEDA	6
2	TEORETIČNI PRISTOPI H HRANI IN PREHRANJEVANJU	8
2.1	<u>Strukturalizem.....</u>	<u>9</u>
2.1.1	Claude Lévi – Strauss	9
2.1.2	Mary Douglas.....	10
2.1.3	Roland Barthes	11
2.1.4	Pierre Bourdieu.....	12
2.1.5	Claude Fischler.....	12
2.2	<u>Lingvistični strukturalizem.....</u>	<u>13</u>
2.3	<u>Funkcionalizem.....</u>	<u>14</u>
3	BUREK KOT PREHRAMBENI IN POMENSKI FENOMEN	15
3.1	<u>Burek v svetu.....</u>	<u>15</u>
3.2	<u>Burek v Sloveniji .....</u>	<u>17</u>
3.2.1	Kratek zgodovinski pregled.....	17
3.2.2	Burek in diskurz	18
3.2.3	Burekov več/meta-burek	22
3.2.4	Manifestacija burekovega več.....	24
4	ANALIZA PRIMEROV	29
4.1	<u>Način zbiranja podatkov in opis metode .....</u>	<u>29</u>
4.2	<u>Nimaš/m za burek.....</u>	<u>30</u>
4.3	<u>Prodajati bureke.....</u>	<u>35</u>
4.4	<u>Burekface.....</u>	<u>37</u>
4.5	<u>Trio genialci: Ti si burek.....</u>	<u>38</u>
4.5.1	Opis dogajanja.....	38
4.5.2	Analiza primera.....	44
4.6	<u>Burek za vse – vsi za džamijo.....</u>	<u>46</u>
5	SKLEPNE UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK	48
6	LITERATURA.....	50

KAZALO SLIK

Slika 3.1: yufka	15
Slika 3.2: srbski burek	16
Slika 3.3: bosanski burek.....	16
Slika 3.4: bolgarski burek.....	17
Slika 3.5: Albanec.....	26
Slika 3.6: anti-judovska propaganda.....	27
Slika 3.7: menjamo burek za džamijo	27
Slika 3.8: burek bi, džamije pa ne	28
Slika 4.1: Nimam za burek, Kolosej	31
Slika 4.2: Scuba: Nimam za burek.....	31
Slika 4.3: tjulenj zmerja Pinga.....	33
Slika 4.4: Pingu odgovarja na zmerjanje 1	33
Slika 4.5: Pingu odgovarja na zmerjanje 2	33
Slika 4.6: Ti si burek – uvodni kader.....	38
Slika 4.7: Ti si burek – dvorišče	39
Slika 4.8: Ti burek – ženin prihod	39
Slika 4.9: Ti si burek – žena.....	40
Slika 4.10: Ti si burek – možev odgovor	41
Slika 4.11: Ti si burek – bela nogavica in miza	42
Slika 4.12: Ti si burek – trenirki.....	43
Slika 4.13: burek za vse – vsi za džamijo.....	46

1 UVODNA BESEDA

Burek je v Sloveniji prisoten od sredine šestdesetih let dvajsetega stoletja. Gre za preprosto jed iz testa in polnila, jed, ki se danes uvršča med najbolj priljubljene izdelke ponudbe hitre hrane pri nas. Burek jedo skorajda vsi moji prijatelji in znanci, v vrsti za naročilo pa lahko srečamo tako estradnike kot klošarje.

Z burekom sem se prvič srečala pri svojih desetih letih, spominjam se obiska burekdžinice na Miklošičevi, današnji NOBEL burek in slastnega, precej mastnega ter poceni obroka. Del mojih rednih prehranjevalnih navad je postal v gimnazijskih letih. Ko smo ob vikendih začeli hoditi ven, je bil obisk burekdžinice obvezna postaja preden smo se iz mesta odpravili domov. Dostikrat se je zgodilo, da smo se preko večera porazgubili po različnih barih in diskotekah, našli pa smo se ravno na bureku, tik pred odhodom domov. Druženje ob bureku je tako postalo ritual in neobhoden del petkovih večerov.

Diplomska naloga je odraz mojega zanimanja za fenomen bureka v Sloveniji. Glede na moje opažanje, da se burek pojavlja v več spektrih slovenske kulture, menim, da je ta fenomen večplasten in zato vreden raziskovanja. Marsikomu se mogoče zdi tovrstna tematika diplomskega dela malce smešna, če ne celo bizarna, a vendarle menim, da se lahko iz na videz še tako nepomembnega dela naše kulture veliko naučimo. »Ko pomislimo na burek, običajno pomislimo na skuto ali meso v toplem testu, morda še na slabo obritega prodajalca, ki z nekoliko nerodno slovenščino prodaja v bližnjem kiosku, to pa je praviloma vse. Ampak stvari niso tako zelo enostavne: tudi tako zelo banalen, celo obskuren del našega vsakdana, kot je burek, nam lahko veliko pove o svetu, v katerem živimo.« (Stanković 2005, 36)

V diplomskem delu se osredotočam na pomene bureka v Sloveniji. Ne bo me zanimal njegov primaren pomen – torej prehrabena funkcija, temveč se bom osredotočila na burek, ki ni zgolj prehrana – funkcijo zapolnitve želodca vidim le kot enega od njegovih pomenov. Zanimali me bodo različni, mogoče na prvi pogled neočitni oziroma skriti pomeni, za katere predpostavljam, da jih burek nosi v Sloveniji.

Tem pomenom se bom skušala približati preko analize primerov, v katerih burek posoja svoj pomen objektom, ki niso on sam, torej zanimalo me bo, s čim in na kakšen način se beseda burek povezuje v Sloveniji. Skušala bom prikazati, da je celo »obskuren del našega vsakdana« (Stanković 2005, 36) lahko zelo zgovoren.

V prvem, teoretskem delu diplomske naloge bom skušala konceptualizirati burek, pri čemer si bom pomagala s teorijami prehrane, predvsem s tistimi, ki so se osredotočale na ne zgolj prehrabene funkcije prehrane. Po uvrstitvi fenomena bureka v teoretski okvir se bom posvetila zgodovini bureka v Sloveniji, zanimalo me bo, kako in od kod je burek prišel k nam, kdo ga je prvi ponudil in kdo ga je prvi vzel za svojega. Zanimale me bodo značilnosti diskurzov o bureku pri nas, najbolj se bom posvetila nacionalističnemu diskurzu in pomenom bureka v okviru tega diskurza. V teoretskem delu diplomske naloge se pri opredelitvi temeljnih pojmov in konceptov opiram predvsem na raziskovalno delo Jerneja Mlekuža, saj je edini, ki je v Sloveniji burek raziskoval na znanstven način.

V raziskovalnem delu diplomske naloge bom analizirala pet primerov, v katerih se pojavlja burek. Primere bom vzela iz slovenske popularne kulture, prvi trije bodo izvirali iz slenga oziroma knjižnega pogovornega jezika, četrti bo slovenski turbo-folk videospot in zadnji, peti, bo parodija oglasa iz mesečnika Kralji ulice. Razlog za difuznost polja, iz katerega črpam primere za analizo, tiči v tem, da v enem samem polju – naprimer zgolj sleng, zgolj videospoti, zgolj časopisje nisem našla zadostnega števila primerov za analizo. Tako sem se osredotočila na primere, ki so po mojem subjektivnem mnenju najbolj relevantni za raziskovanje pomenov bureka v Sloveniji. Metoda, ki je tovrstni analizi najbolj ustrezala, je analiza diskurzov.

V zaključku diplomskega dela bom na podlagi analize izbranih primerov oblikovala sklepne misli o pomenih bureka v Sloveniji. Ti sklepni zaključki bodo temeljili na subjektivnem razmisleku, saj mi metodologija, uporabljena v diplomskem delu, ne dopušča zaključevanja, ki bi ga lahko aplicirali na vsesplošno družbeno raven. Cilj diplomskega dela je torej preko analize diskurzov o bureku v Sloveniji priti do subjektivnega spoznanja o pomenih bureka v Sloveniji.

2 TEORETIČNI PRISTOPI K HRANI IN PREHRANJEVANJU

Izpostavila bom nekaj socioloških, kulturoloških in antropoloških paradigem, ki se ukvarjajo s področjem hrane in prehranjevanja in so relevantne za mojo diplomsko nalogo. Osredotočila se bom na tiste, ki se ukvarjajo s pomenskostjo hrane. Ne bo me zanimala hrani primarna funkcija – prehranjevanje, temveč ostale funkcije in pomeni, ki jih hrana nosi.

Jelena Aleksić meni, da nas, ko se sprašujemo o pomenih prehrane, zanima ideologija hrane, ki jo je mogoče razumeti kot »kompleksen spoj različnih kulturnih konotacij in simbolnih pomenov.« (Aleksić 2001, 307) Vezani niso le na sam akt hranjenja ali na hrano kot osnovno, za človeka eksistencialno pomembno substanco. Ljudje izbiramo hrano glede na njeno družbeno pomenskost. Simbolni pomeni hrane in pijače so raznovrstni in raznorodni, kar pomeni, da »simbolna vrednost izhaja iz različnih družbeno posredovanih kategorij.« (Aleksić 2001, 308) Naj navedem primer izbire hrane glede na eno od družbeno posredovanih kategorij – spol: v Veliki Britaniji pa tudi v Sloveniji nosijo alkoholne pijače jasne spolne konotacije, ki ustrezajo ženskemu oziroma moškemu spolu. Tako za moško pijačo velja pivo, za žensko pa vino; sočen zrezek pritiče moškemu, medtem ko je solata ženska domena (Morgan v Aleksić 2001, 308). Še bolj zanimivo pa je na primer, da je za generacijo mojih staršev in njihovih vrstnikov, ko so bili v študentskih letih (sedemdeseta leta prejšnjega stoletja), veljalo, da so si v javnosti fantje ponavadi naročili alkoholno pijačo, bodisi vino ali pivo. Za dekleta pa je bilo kaj takšnega težko predstavljivo, saj so naročala večinoma sadni sok ali kavo. Da simbolna vrednost hrane izhaja iz različnih družbeno posredovanih kategorij lahko vidimo tudi, če opazujemo značilne predstavnike različnih poklicev ali družbenih slojev v času dopoldanske malice ali kosila v slovenskih urbanih središčih: vrsta hrane in kraj, kjer jo porabijo, nam veliko pove o njihovem položaju na premoženjski lestvici in o vtisu, ki ga na ta način želijo napraviti na okolico.

Sociološka dela na področju prehranjevanja so zelo razpršena in je v njih težko prepoznati teoretične smeri. Zato je družboslovna analiza hrane in prehrane sledila splošnim teoretskim smerem v sociologiji in antropologiji – funkcionalizmu,

strukturalizmu in razvojno-zgodovinskim pristopom, potrebno pa je omeniti tudi sociološki prispevek ženskih študij k razumevanju tega vprašanja (Tivadar 1998, 5).

Ker menim, da sta za mojo diplomsko nalogo najbolj pomembna pogleda strukturalistov in funkcionalistov, se bom v uvodnem delu posvetila avtorjem, ki ju zastopajo.

2.1 Strukturalizem

Največji prispevek strukturalističnega pristopa k prehranjevanju je predvsem ta, da je utemeljil kulturno oblikovanost in družbeno nadzorovanost okusa (Mennel v Tivadar 1998, 8). Med najpomembnejše predstavnike te smeri, ki so relevantni za mojo diplomsko nalogo, uvrščam Claude Lévi – Straussa, Mary Douglas, Rolanda Barthesa, Pierra Bourdieuja in Clauda Fischlerja, zato bom na kratko predstavila njihove poglede na področju prehranjevanja.

2.1.1 Claude Lévi – Strauss

Claude Lévi – Strauss je začetnik strukturalističnega preučevanja prehranskih praks, hrani se je prvič posvetil v petem poglavju *Strukturalne antropologije* (1997), ko je na primeru strukturalistične analize jedilnega obroka poskušal dokazati uporabnost načel strukturalne lingvistike za analizo družbenih pojavov. Trdil je, da je kuhinja neke družbe njena govorica, v kateri družba nezavedno izraža svoje strukture in v kateri lahko odkrijemo skrita družbena nasprotja (Lévi-Strauss v Tivadar 1998, 8). Njegovo razumevanje prehranskih praks je zaznamovalo mnoge sodobne kulturološke prehranske analize. Levi –Strauss je prehranske prakse obravnaval podobno kot jezik, in sicer na podlagi binarnih opozicij, ki so skupne vsem kulturam. Razlikoval je med »natura« in »kulturo«. Kultura je po njegovem mnenju skupek tistih praks, ki razlikujejo ljudi od ostalih in jih delajo unikatne. Prehranske prakse ponazarjajo to binarno razlikovanje, še posebej v dogovoru z drugimi binarnimi opozicijami, npr. med surovim in kuhanim, med hrano in ne-hrano. Po Straussu je

kuhana hrana kulturna transformacija surovega, v kateri je natura preoblikovana in omejena (Lupton 1996, 9).

To teorijo Lévi – Strauss razvije v njegovem delu *Kulinarični trikotnik*, kjer je raziskoval kulturni vidik prehranskih navad. Različico semantičnega trikotnika nadomesti s kulinaričnim in jezik zamenja s kuhanjem. V tri stanja hrane (surovo, kuhano, neužitno) vključi kulturni vidik in pripravo surove hrane označi za kulturno preoblikovanje, medtem ko proces, ko surova hrana postane gnila oziroma, ko kuhana hrana postane gnila, poimenuje naravno preoblikovanje. S konceptom kulinaričnega trikotnika je združil tri ključne attribute hrane – surovo, kuhano, neužitno (pokvarjeno), kar analogno ustreza trem polom človeškega mišljenja o nasprotju med naravo in kulturo. Namen takšnega metodološkega koncepta je bil poiskati univerzalno sporočilo, ki bi veljalo za vse človeštvo, ne glede na mnoge kulturne posebnosti, in bi ga kodirala prav hrana (Aleksić v Kolenc 2004, 6).

2.1.2 Mary Douglas

Mary Douglas je bila vplivna antropologinja, ki v nasprotju z Levi-Straussom ni pričakovala, da bo odkrila splošno veljavno sporočilo, ki bi ga prenašala hrana, deli pa z njim upanje, »da bo raziskovanje kulturnih vidikov in prehranskih praks prispevalo k spoznanju temeljnih načel razvrščanja okusev in vonjev.« (Tivadar 1998, 15) Za Douglasovo je potrošnja hrane tako v zahodnih kot tudi drugih družbah ritualna aktivnost. Zagovarja tezo, da prehrambene kategorije ustvarjajo sisteme socialnega razločevanja – napovedljiva struktura vsakega obroka ustvari red v potencialnem neredu. Torej je obrok mikrokozmos širših socialnih struktur in mejnih definicij: »urejen sistem, ki ga predstavlja obrok, predstavlja tudi vse urejene sisteme, ki so povezani z njim.« (Douglas v Lupton 1996, 9)

2.1.3 Roland Barthes

Barthes je v središče postavil semiotiko pri oglaševanju hrane in kuharskem pisanju, posameznih živil ne vidi zgolj kot upravljive in uporabne objekte, temveč kot informacije; meni, da živila povzemajo in komunicirajo situacije ter označujejo. »Trdi, da je v hrani prisoten in z njo označen ves socialni svet.« (Tivadar 1998, 19) Hrana je temeljna človekova potreba, a odkar je človek prenehal živeti od divjih sadežev, je to postala tudi močno strukturirana potreba, ki zaznamuje vse več področij vsakdanjega življenja, v nasprotju s preteklostjo, ko so bili z njo zaznamovani le svečani trenutki. Naprimer, tako kosilo v okrepčevalnici med delovnim odmorom kot tudi poslovno kosilo se povezujeta z delovnim okoljem, a imata za udeležence različen pomen, ki se izraža tudi v hrani – z njo se jasno vzpostavi razlika med dogodkoma (Tivadar 1998, 20). Podobno kot drugi strukturalisti obravnava tudi parna nasprotja v prehranskih praksah, s pomočjo katerih poskuša odkriti »slovnična pravila« okusa. Opazoval je razliko med grenkimi in sladkimi okusi v Ameriki, ki je povezana z razlikovanjem med zgornjim in spodnjim razredom. Čokolada simbolizira romantiko, razkošje, eleganco, nagrado, predanost, ugodje in čutnost, zaradi česar je čokolada ženska in obenem tudi prestižna dobrina ter zato zelo pogosto zastopana pri obdarovanjih ob različnih priložnostih (Barthes v Kolenc 2004, 7).

Pomemben pa je predvsem zaradi vpeljave distinkcije, ki je prispevala k vzpostavitvi strukturalistično obarvanega teoretiziranja na bistveno višji ravni. Potrebno je razlikovati med dobesednim in prenesenim pomenom sporočila – Barthes te dve ravni poimenuje denotacija in konotacija. Denotacija je opisna oziroma dobesedna raven pomena, o katerem se tako rekoč strinjajo vsi pripadniki neke kulture, medtem ko je konotacija raven, kjer se označevalec nanaša na širšo raven pomenov v določeni kulturi, na vrednote, verovanja, stališča, ideologije in podobno (Barthes v Stanković 2002, 34).

2.1.4 Pierre Bourdieu

Bourdieu je prepričan, da je položaj posameznika/ce v socialnem prostoru razmeroma trajen, določata pa ga obseg in sestavljenost njegovega/njenega ekonomskega in simbolnega kapitala, ki pa se lahko spreminja le do določene meje. Torej, podobno kot iščeta Lévi – Strauss in Barthes »slovnična pravila«, na katerih naj bi temeljile individualne prednostne izbire hrane, je Bourdieu iskal zakonitost razrednih okusov in jo prepoznal v *habitusu* (Tivadar 1998, 22). Bourdieu habitus opredeli kot »generativno načelo objektivno klasificiranih sodb in kot sistem klasifikacije.« (Bourdieu 2002, 170) Gre za razmerje med dvema položajema, ki definirata habitus, torej za razmerje med zmožnostjo produciranja klasifikacije določenih praks in zmožnostjo razlikovanja in sprejemanja teh praks in produktov (torej okusa), iz katerih je sestavljeno družbeno okolje (Bourdieu 2002, 170).

Habitus posamezniku omogoča refleksijo in ocenjevanje primernosti različnih objektov ter svojih in tujih socialnih praks, tako v znanih kot v novih situacijah. (Bourdieu in Škerlep v Tivadar 2004, 22). Habitus torej usmerja posameznikovo vedenje in delovanje, ki se kaže zlasti v njegovi potrošnji hrane, oblek, pohištva, slik, parfumov, avtomobilov itd., generira različne socialne in kulturne oblike in jih takoj tudi že klasificira, navzven pa se kaže kot življenjski stil.

2.1.5 Claude Fischler

Strukturalizem Clauda Fischlerja je najbolj viden v njegovi tezi o »vsejedčevem paradoksu«, iz katerega naj bi izhajala »vsejedčeva anksioznost.«

Biološko utemeljena vsejedost po eni strani človeku omogoča samostojnost in svobodo, po drugi strani mora uporabljati različne prehranske vire, saj iz enega samega ne more dobiti vseh potrebnih hranilnih snovi. Vsejedčev paradoks se razvije v »napetosti med željo po preizkušanju novega in strahu pred tem.« (Tivadar 1996, 23) Človek je nagnjen k preizkušanju novega, obenem pa mora biti previden, saj mu nova hrana lahko škodi. Zato Fischler kuhinje različnih družb vidi kot možnost

razrešitve vsejedčevega paradoksa in zmanjševanje anksioznosti, saj s kulinaričnimi pravili in obredjem na nek način zamejijo območje preizkušanja ter sprememb in na tovrsten način zmanjšujejo anksioznost. »Človek namreč lahko zadosti želji in potrebi po spremembah v vnaprej postavljenem okviru, ki ga varuje pred najbolj tveganimi odločitvami.« (Fischler v Tivadar 1996, 23)

2.2 Lingvistični strukturalizem

Ko me zanimajo pomeni hrane, je neizogibno, da se dotaknem tudi semiotike in lingvistične teorije Ferdinanda de Saussurea, čigar ideje so bile pomemben temelj za razvoj lingvistike v 20. stoletju.

Eno najširših definicij semiotike je podal Umberto Eco, in sicer »semiotika obravnava vse, kar je lahko vzeto kot znak« (Eco v Chandler 2002, 2), pri čemer je pomembno, da semiotika vključuje študijo ne le tistega, kar vidimo kot znak v vsakdanjem življenju, temveč vsega, kar stoji namesto nečesa drugega. Znak torej lahko zavzame obliko besed, slik, zvokov, gest in objektov. Sodobni semiotiki znakov ne preučujejo v izolaciji, ampak kot del semiotskega signifikantskega sistema. Zanima jih, kako se tvorijo pomeni in kako se predstavlja resničnost.

Lingvistični strukturalizem izvira od Ferdinand de Saussurea, ki je prvi promoviral idejo semiologije in preučeval predvsem lingvistične znake. Tovrstni strukturalizem je analitična metoda, ki vključuje aplikacijo lingvističnega modela na veliko širši spekter družbenih fenomenov (Chandler 2002, 9). Ferdinand de Saussure je izdelal diadni model lingvističnega znaka, kjer definira znak kot sestavljen iz označevalca in označenca, pri čemer se označevalec nanaša na formo, ki jo znak zavzema, označenec pa na koncept, katerega predstavlja.

2.3 Funkcionalizem

Funkcionalizem se pri hrani in obravnavanju prehranjevanja sprašuje o organiziranosti prehranskih podsistemov in njihovem prispevanju k obstoju in obnavljanju družbenega sistema, o socialnih funkcijah razdeljevanja in potrošnje hrane ter o prisotnosti disfunkcionalnih pojavov v prehranskih sistemih (Beardsworth in Keil v Tivadar 6, 1998).

Ker so funkcionalistične študije hrane in prehranjevanja nastajale v okviru socialne antropologije, predvsem v njeni britanski šoli, bi na tem mestu izpostavila Bronislawa Malinowskega, ki je eden od utemeljiteljev te šole in je izdelal podrobno etnografsko študijo o proizvodnih in razdeljevalnih sistemih hrane na Trobriandskih otokih ter o kompleksnih strukturah prepričanj in socialne vzajemnosti, v katerih se izražajo. Njegova učenka, Audrey Richards je najvidnejša predstavnica smeri funkcionalističnih študij hrane in prehranjevanja. Ukvarjala se je s pripravljanjem in potrošnjo hrane, umestila ju je v družbeni in psihološki kontekst, osrednja tema v njenih raziskavah pa je bil simbolni pomen hrane in prehranskih praks (Tivadar 6, 1998).

Danes lahko sledi funkcionalističnega razumevanja prehrane najdemo v prispevkih, ki so produkt sodelovanja med dietetiki in sociologi, v teh prispevkih se uporabljajo dietetska spoznanja za oceno izsledkov raziskav o jedilnih navadah prebivalstva.

3 BUREK KOT PREHRAMBENI IN POMENSKI FENOMEN

3.1 Burek v svetu

Ime burek izvira iz turške kuhinje (börek) in je eden najpomembnejših starodavnih elementov, ki so bili razviti pred turško migracijo iz centralne Azije na zahod v Anatolijo. V turškem jeziku se beseda burek nanaša na jed, narejeno z »yufko«, posebnim turškim testom (Wikipedia 2009).

Slika 3.1: yufka

Vir: Wikipedia (2009).

Su böreği ("vodni burek") je najpogostejši tip bureka v **Turčiji**, polnjen z mešanico sira, peteršilja in olja; *Sigara böreği* («cigara burek»), tako poimenovan zaradi svoje oblike, pa mu je po priljubljenosti tik za petami. Vodni burek je ponavadi polnjen s sirom, krompirjem, peteršiljem, včasih tudi z mletim mesom ali klobaso. *Kürt böreği* («kurdski burek») pa je burek brez polnila, pogosto serviran s sladkorjem v prahu. V **Armeniji** se burek imenuje *boereg*, najpogosteje je polnjen s sirom, obstajajo pa tudi različice polnjene s špinačo in govedino. V **Srbiji in Makedoniji** je *burek* narejen iz razvaljanih plasti testa, nadevanih s polnilom in obilico maščobe, pečenih v okrogli posodi in okronanih s končnim slojem. Tradicionalni polnili sta meso in sir, obstaja pa tudi »prazan burek«, torej burek brez polnila. Dopolnilne različice vključujejo tudi polnila iz jabolk, višenj in gobic, obstaja pa tudi moderna in močno priljubljena različica - pica burek. Recept za moderni okrogli burek je bil razvit v srbskem mestu Niš, leta 1498 ga je predstavil slavni turški pek Mehmed Oblu iz Istanbula. V Nišu je vsako leto organizirana Buregdžijada, tekmovanje v peki bureka, kjer je bil spečen največji burek do sedaj, njegov premer je bil kar dva metra. Srbski burek je postal priljubljen na Hrvaškem in v Sloveniji (Wikipedia 2009).

Slika 3.2: srbski burek

Vir: Wikipedia (2009).

Bosanski burek je zvit in beseda burek se nanaša zgolj na pito z mesnim polnilom. Sloji testa pri bosanskem bureku so nadevani in nato zviti v spiralo. Enaka jed s skuto oz. sirom je imenovana »sirnica«, s krompirjem »krompiruša« in s špinačo in sirom »zeljanica«.

Slika 3.3: bosanski burek

Vir: Wikipedia (2009).

V **Albaniji** se jed imenuje »*Byrek shqiptar me perime*« (albanska zelenjavna pita) in je polnjena izključno z zelenjavo. Albanci na Kosovu, v Makedoniji in v Črni gori pa burek nadevajo tudi z mesom in sirom ter včasih tudi s sladko bučo. **Bolgarska** različica te jedi se imenuje *byurek* oziroma *бюрек*. Gre za različico tradicionalne jedi banice narejene iz tankih plasti testa nadevane z maso iz belega sira in stepenih jajc (Wikipedia 2009).

Slika 3.4: bolgarski burek

Vir: Wikipedia (2009).

V **Rusiji** se burek imenuje *čeburek* oziroma чебурек, narejen pa je iz nekvašenega testa polnjenega z mleto jagnjetino, čebulo in začimbami, pečen v olju. Gre za popularno ulično hrano v Rusiji pa tudi v Ukrajini. V **Grčiji** se jedi reče *boureki* (μπουρέκι [*bur'eki*]) ali *bourekaki* (μπουρεκάκι [*bure'kaki*]), narejena pa je iz listnatega testa in polnila. Poseben tip grškega bureka, posebno značilen za Kreto, pa je narejen iz narezanih bučk, paradižnika, feta sira in zelene mete. **Izraelski** bureki (*burekas*) so polnjeni z različnimi polnili – sir, mečkan krompir, špinača, jajčevci, gobe in z okusom pice. So različnih oblik in te oblike definirajo njihovo polnilo, npr. bureki s krompirjem so škatlaste oblike. V **Tuniziji** se burek imenuje *brik*, ponavadi gre za celo jajce, pečeno v trikotnem žepku iz testa, z nasekljano čebulo in peteršiljem (Wikipedia 2009).

3.2 Burek v Sloveniji

3.2.1 Kratek zgodovinski pregled

Burek, torej pita z različnimi polnjenji, dobro znana na Balkanu, v Turčiji in Bližnjem vzhodu, je v Slovenijo prišla v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Slovenija kot najbolj ekonomsko razvita od takratnih republik Socialistične Federativne Republike Jugoslavije je potrebovala delovno silo. Skupaj s to delovno silo, sestavljeno iz imigrantov bivše skupne države, pa smo dobili burek, enega od najpomembnejših

prehrambenih elementov različnih etničnih skupin (v prvi vrsti Bosancev), ki pa bi verjetno ostal neznan večini Slovencev, če ne bi v šestdesetih prišlo do razmaha stojnic, ki so jih vodili makedonski Albanci v različnih slovenskih mestih z visoko koncentracijo imigrantov oziroma vojakov tedanje JLA. Burek je od svojega prihoda v Slovenijo vse do začetka osemdesetih ostal skoraj ekskluzivno hrana imigrantov. A od trenutka, ko so slovenska usta zagrizla v burek, je zgodba o tem postala mnogo bolj zapletena, bogata in mesnata. V drugi polovici osemdesetih je burek dosegel višje stopničke, vsaj v večjih slovenskih mestih, mogoče bi celo lahko trdili, da je postal zmagovalec ponudbe hitre hrane. Proti koncu osemdesetih so slovenske pekarnice začele delati svoje bureke, npr. Pekarna Pečjak in prehrabena veriga Žito. V sredini devetdesetih je burek vstopil v glavni tok slovenskega prehranjevanja, postal je vse bolj priljubljen prehrabeni artikel, začeli so ga deliti v vojski, v šolah, na številnih zabavah, prireditvah, na nekaterih letih slovenske letalske družbe in podobno (Mlekuž 2007, 173).

V Sloveniji naletimo na dve poimenovanji iste jedi: burek in pita. Tradicionalno bosansko poimenovanje »burek« se nanaša zgolj na mesni burek, druge različice so poimenovane »pita« (krompiruša, zeljanica, sirnica), pri nas pa beseda burek pokriva vse omenjene zvrsti kot tudi dve novi slovenski inačici, ki jih zunaj Slovenije ne najdemo – pica burek in jabolčni burek. Menim, da so se z zadnjima dvema ponudniki burekov pri nas skušali karseda približati kulinaricnemu okusu Slovencev.

3.2.2 Burek in diskurz

Ko nas zanimajo pomeni bureka v Sloveniji, moramo najprej razumeti, da burek pri nas ne pomeni zgolj prehrane oziroma njegova vloga ni reducirana zgolj na zapolnjevanje lačnih trebuhov. Na videz nepomemben burek nam namreč lahko pove veliko o kulturi, v kateri se pojavlja. Prehrabena funkcija je seveda burekova primarna funkcija, a jo bom na tem mestu pustila ob strani. Ne bo me zanimal »brezpogojen burek«, torej burek sam na sebi, temveč me bo zanimal tisti drug del bureka, del, ki nosi pomene. Subjekt analize torej ni burek sam, temveč »burekov več« oziroma »meta burek«. Meta-burek je del bureka, ki je podrejen simboličnemu in je konstruiran skozi diskurz – vse, kar obstaja na, v ali blizu bureka, je več kot

brezpogojen burek, burek je torej več kot enodimenzionalen polnilec trebuha (Mlekuž 2007, 174).

Lahko bi rekli, da burek vse od svojega prihoda v Slovenijo nikoli ni bil brezpogojen in osvobojen simboličnega, ampak je že od samega začetka potihoma nosil različne pomene, konstruirane s strani diskurzov. Za brezpogojnega bi morda lahko označila le burek, ki ga pečejo v družinah priseljencev in ga dojemajo le kot prehrano. Glede na to, da so burek k nam prinesli priseljenci, se ga je precej hitro prijela oznaka južnjaškosti. A bistvenega pomena je dejstvo, da je balkanski, južnjaški burek našel svojo pot na slovenske ulice, se infiltriral v roke in usta ne-imigrantov, v roke in usta domače, native populacije. In na tej točki se zgodba o bureku začne zapletati in postajati kompleksna, to je točka, na kateri Mlekužev meta-burek začne cveteti.

Francoski sociolog Pierre Bourdieu je v svojem delu *La Distinction* že leta 1979 zelo prepričljivo pokazal, da so pri hrani prav tako kot njena prehrabna funkcija pomembni tudi različni pomeni, ki jih ta nosi. Pri tej tezi pa je stopil še korak dlje, po njegovi oceni pri hrani in samem procesu prehranjevanja ne gre samo za to, da so na hrano vedno pripete različne konotacije in pomeni, temveč tudi za to, da so te konotacije in pomeni praviloma pripeti na način, ki prispeva k ohranjanju obstoječih razmerij moči v družbi, predvsem razredne neenakosti. Stanković (Stanković 2005, 36) meni, da burek v Sloveniji v povsem bourdieujevskem smislu nikoli ni bil zgolj burek kot prehrana oziroma brezpogojen burek, ampak je vedno tudi pomenil. Bil je znak etnične drugačnosti oziroma vsaj drugačnega odnosa do etnične drugačnosti.

Kar se tiče prvega, je jasno, burek je bil ob svojem prihodu v Slovenijo kljub tipično socialistično nespretnim poskusom (predvsem) albanskih prodajalcev, da bi ga naredili Slovincem privlačnega (npr. jabolčni burek koketiranje z jabolčnim štrudlom), hrana predvsem tistih od dol, južnjakov oziroma bosancev, in v tem smislu je tudi označeval jug, južnjaškost. Kar pa se tiče drugega, gre tu enostavno za to, da se je burek, ko se je počasi vendarle pričel prijemat tudi med domačim prebivalstvom, Slovenci, razširil zgolj med delom populacije, praviloma tistimi, ki tako ali drugače niso zapadali v nacionalistično evforijo v osemdesetih letih in z njo povezane pojave jugofobije. Konkretno so bili to predvsem študentje, pankerji in urbana mladina

naspluh, izobraženci, boemi in podobno, na ravni pomenov pa je to posledično pomenilo, da burek kmalu ni več označeval zgolj etnične razlike (med nami in njimi, Slovenci in Neslovenci), temveč tudi tiste Slovence, ki niso imeli velikih problemov s prisotnostjo imigrantov iz drugih republik bivše Jugoslavije. (Stanković 2005, 36)

Lahko bi rekli, da je burek vse do zaostrovanja odnosov v bivši Jugoslaviji konec osemdesetih let prejšnjega stoletja sicer nosil pomene, a ti niso bili tako izraziti, v času slovenskega osamosvajanja pa so pomeni začeli dobivati na svoji moči in ostrini. Če so ljudje pred razpadom Jugoslavije jedli burek, tega v večini niso dojemali kot politično gesto, v času slovenskega osamosvajanja pa je tudi navidez tako nepomembno dejanje kot je prehranjevanje z burekom začelo dobivati politično konotacijo. Burek se je vzpostavil kot eden od označevalcev Balkana, ki se ga je Slovenija želela osvoboditi. Po osamosvojitvi je burek predvsem med mladimi začel funkcionirati kot nekaj »kar je kul, super in sploh« (Stanković 2005,36), burekdžinica na Miklošičevi pa je postala urbano stičišče različnih mladinskih kultur. Kljub temu, da so se bureka konotacije etnične drugačnosti še vedno držale, je postajal vedno bolj priljubljen, sploh med mladimi, ki niso bili tako obremenjeni z njegovo simbolno podlago kot starejše generacije.

Torej, burek je v zadnjih letih v Sloveniji postal ena od najbolj priljubljenih zvrsti ponudbe hitre hrane, če že ne moremo zanesljivo trditi, da je najbolj priljubljen. V telefonski anketi Dela o priljubljenosti bureka v Sloveniji v primerjavi z drugo hitro hrano je dosegel drugo mesto (14,3%), premagala ga je pica na kose (27,1%) (Mlekuž 2008, 63). Dosegljiv ob katerikoli uri, topel, dišeč, ultimativna malica, ki je prevelika za malico in premajhna, da bi ji lahko rekli kosilo. Kljub statističnim dejstvom o njegovi priljubljenosti pa burek danes še vedno velja za označevalca, ki se ga rade držijo negativne konotacije – južnjaškost, čefurskost, mastnost in še bi lahko naštevali. Kako pride do teh konotacij, kje in zakaj nastajajo? Kateri so faktorji, odgovorni za konstruiranje pomenov bureka pri nas, za konstruiranje burekovega več?

Burekov več se manifestira v različnih oblikah, častimo in zaničujemo ga tako z besedami kot dejanji, tako z zvočnimi kot tudi vizualnimi podobami. Analiza

burekovega več je torej zapletena, saj gre brez dvoma za kompleksen sistem, v katerem so prisotne različne substance in različni jeziki. V vsej tej metodološki zmešnjavi se moramo vprašati: »Ali je sploh mogoče vključiti, zaobjeti, misliti vse to heterogeno gradivo zelo različnih pojavnih in drugih oblik, te različne substančne, jezikovne sisteme, to večmodalnost?« (Mlekuž 2008, 24)

Za odpravo teh težav, ki so posledica kompleksnosti in heterogenosti, predlagam koncept diskurza. Diskurz je neka celota hipotez, etičnih izbir, institucionalnih ureditev, modelov preučevanja in še česa, kakor tudi celota izjav, diskurzivnih dogodkov. Stvari dobivajo pomen šele znotraj nekega diskurza, a vseeno diskurzov ne smemo razumeti samo kot mehanizmov označevanja – »diskurze gre razumeti kot prakse, ki sistematično formirajo objekte, o katerih govorijo.« (Mlekuž 2008, 30-42)

Foucault diskurz definira z naslednjimi besedami: »na najsplošnejši in najbolj nedoločen način označuje celoto verbalnih udejanjanj; z diskurzom torej razumemo tisto, kar je bilo *de facto* proizvedeno iz celot znakov.« (Foucault 2001, 117) Diskurz je konstruiran skozi celoto sekvenc znakov, kolikor so te sekvence izjave, se pravi, kolikor jim lahko pripišemo partikularne modalnosti eksistence. Lahko ga torej opredelimo kot celoto izjav, ki izhajajo iz istega sistema formacije; na ta način lahko govorimo o kliničnem diskurzu, o ekonomskem diskurzu, o diskurzu naravne zgodovine ali o psihiatričnem diskurzu in naj dodam – v našem primeru: o nacionalističnem diskurzu.

Pomeni in diskurzi so močno povezani z močjo, na nek način so mehanizmi oblasti. Če mogoče na prvi pogled diskurz izgleda precej nepomemben in neoprijemljiv, ne mine prav dosti časa, da odkrijemo njegovo povezavo z željo in oblastjo. Diskurze namreč ustvarja oblast in s tem konstruira resnico, vsaka družba ima »svoj režim resnice, svojo splošno politiko resnice, tj. tipe diskurzov, ki jih sprejema in jim zagotovi funkcijo resnice.« (Foucault v Mlekuž 2008, 48)

Tako lahko na tej točki predpostavimo, da burek sam na sebi nima nikakršnega pomena, brezpogojen burek je zgolj burek in ne pomeni nič drugega kot sam sebe. Ko pa je burek podvržen nekemu diskurzu, se njegovo pomensko polje začne raztezati. Tako naprimer zloglasna mastnost bureka zadobi svoj pomen šele znotraj zdravoživljenjskega diskurza, šele znotraj tega diskurza burek postane nezdrav

objekt vednosti. Zunaj tega diskurza nima pomena, obstaja zgolj sam na sebi. Enako je z oznakami čefurskosti, južnjaškosti, balkanskosti – vsi ti pomeni ne bi obstajali, če v Sloveniji ne bi obstajal nacionalistični diskurz, ki te pomene osmišlja in utemeljuje.

3.2.3 Burekov več/Meta-burek

V prejšnjem poglavju smo že na kratko omenili koncept burekovega več, a ker se bo moj raziskovalni del nanašal prav na analizo tega koncepta v Sloveniji, si ga bomo podrobneje ogledali. V znanstvenem članku Jerneja Mlekuža *Burek, nein danke! The story of an immigrant dish and a nationalist discourse* iz leta 2007, objavljenem v knjigi, ki združuje rezultate dela sedmih raziskovalcev z Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU z naslovom *Historical and cultural perspectives on slovenian migration* Mlekuž oblikuje koncept meta-burek. Ta koncept v knjigi *Burek.si?!*, ki je nadgradnja omenjenega članka, preimenuje in posloveni v burekov več. V tem poglavju bom uporabljala obe poimenovanji.

Burekov več je tisti del bureka, ki nosi pomene. Lahko bi ga opisali kot nekakšno dušo bureka, ki nikakor »ni v redu materialnega in ne pripada svetu teles, ampak redu občosti, svetu idej, konceptov, misli nazorov, pojmov, teorij (Mlekuž 2008, 36). Burekov več je vedno pripet na brezpogojni burek, torej na burek sam na sebi, ki pomeni zgolj in samo jed; brez njega ne more obstajati, medtem ko za obstoj brezpogojnega bureka burekov več ni nujen.

Meta-burek je na prvem mestu razumljen kot produkt signifikacije, kot skupek pomenov, v katere so razmerja moči vpletena na številne, kompleksne načine. To tovarištvo med pomenom in razmerji moči je vidno v verjetno enem bolj razpoznavnih slovenskih grafitov: »Burek, nein danke!«. V tej sintagmi, ki je povezana z zelo pogostim odnosom Slovencev do tujcev, torej burek označuje nekaj drugega kot zgolj jed (Mlekuž 2007, 174). To sintagmo bi lahko povezali s podobno in precej znano – »čefurji raus«, ki prav tako kaže na negativen odnos do priseljencev in ga dodatno podkrepi z besedo *raus* oziroma v prejšnjem primeru *nein danke*. Odnos do »južnjaškosti« je dodatno poudarjen še s parafrazo zloglasnega nacističnega gesla »Juden raus«. Menim, da s to navezavo na nemško izrazoslovje hkrati izpostavita

slovensko naravnost na Evropo in nemško govoreča področja ter na ta način skušata Slovenijo izvzeti iz balkanskega prostora, ki je v tem primeru obravnavan kot nekaj manj vrednega.

Ali je mogoče, da je kompleksen meta-burek zgolj naključje? To bi lahko rekli, če se grafit »burek, nein danke« ne bi nikoli pojavil. Prav ta grafit in njegove številne reprodukcije (ponavadi so bili njihovi avtorji nacionalistične skupine) v različnih oblikah in okoljih so signifikantno in kompleksno ojačale položaj in simbolni pomen bureka v kulturi. Geneza in ontologija meta-bureka je posledica naključij, ki se pojavljajo v okviru obstoječih zgodovinskih in materialnih realnosti. Ljudje torej res ustvarijo svoj meta-burek, a ne samo tako, kot bi hoteli sami in ne samo pod pogoji, ki jih izbirajo sami (Mlekuž 2007, 180). Po drugi strani pa bi bilo ravno tako napačno, če bi za produkcijo vseh pomenov krivili diskurze in jih na ta način postavili skoraj v sfero božjega, diskurze namreč ustvarjajo/mo subjekti, a potrebno je vedeti, da s(m)o subjekti med procesom ustvarjanja teh pomenov že naddefinirani z vladajočimi diskurzi. »Subjekti proizvedejo določen pomen, ki pa je vedno oblikovan po pravilih, v odnosu do nekega diskurza, neke resnice.« (Mlekuž 2008, 44)

Burekov več se manifestira v izjavah, elementarnih enotah diskurza, ki so zmeraj dogodek, »ki ga niti jezik niti pomen ne moreta povsem izčrpati.« (Foucault v Mlekuž 2008, 25) Ne moremo jih neposredno zvesti na strukturalistične kategorije (npr. označevalec in označenec), saj jim ravno dejstvo, da so vedno dogodek, to onemogoča. Izjava pa ni zgolj od zunanjega objektivnega sveta neodvisna manifestacija diskurzov, ampak je »diskurzivna manifestacija, prilagojena objektivnemu, nediskurzivnemu polju.« (Mlekuž 2008, 30)

Diskurzivno in nediskurzivno se neprestano mešata, produkcija diskurzov se opira na institucionalno in objektivno osnovo. Za skupek diskurzivnih in nediskurzivnih elementov Foucault uporabi termin *dispozitiv* (Foucault v Mlekuž 2008, 32), Mlekuž pa ga poimenuje *brkljarija* oziroma v našem primeru – *burekbrkljarija*.

Burekdispozitiv oziroma burekbrkljarijo bi lahko opisali kot

genezo različnih situacij, ki omogočajo, da se burek povezuje z različnimi diskurzi in tako generira burekov več – ta pa se manifestira v izjavah. Takšna situacija je lahko povezana z uživanjem, pripravljanjem ali kupovanjem bureka, lahko vključuje pogovor, pisanje, fotografiranje, upodabljanje bureka ali kakšno popolnoma drugačno početje, ki ga bolj ali manj naključno pritegne, vključi, oplazi. Lahko pa se nanaša tudi na bolj prikrita prakse, kot je na primer takšno ali drugačno reguliranje potrošnje, ki neposredno ali posredno zadeva burek, ali na povsem nevidne prakse, kot je recimo izključevanje, tabuiziranje, (iz)brisanje bureka ali neke tako ali drugače z njim povezane resnice. (Mlekuž 2008, 34)

Burekbrkljarijo torej razumemo kot skupek različnih situacij, ki omogoča, da burekov več sploh nastane, torej kot skupek, ki je predispozicija za to, da burek sploh lahko nosi pomene. Pri analizi burekovega več pa gre za »analizo burekove duše, v kateri se artikulirajo učinki specifičnih oblastnih razmerij, komunikacijskih povezav in objektivnih (z)možnosti.« (Mlekuž 2008, 56)

3.2.4 Manifestacija burekovega več

Ker je del bureka, ki nosi pomene, precej neoprijemljiv koncept, se mu moramo približati preko področij njegovega manifestiranja. Kot smo že omenili, so ena od oblik »utelešanja« burekovega več izjave o bureku. Če se torej želimo približati pomenom bureka, to lahko storimo preko analiziranja le-teh. Jernej Mlekuž za izjave o bureku skuje termin burekizjave in jih definira takole: »Burekizjava je izjava, ki vključuje burek različnih substančnih sistemov.« (Mlekuž 2008, 27) Izjava je diskurzivni dogodek, ki ima »substanco, oporo, mesto in datum« (Mlekuž 2009, 30) in je torej mnogo bolj oprijemljiva kot burekov več. Mlekuž nadalje vzpostavi delitev na posredne in neposredne burekizjave, pri čemer so posredne tiste, v katerih burek jasno označuje in posoja svoje ime različnim konceptom/mislilim/pojmom, neposredne pa so tiste, v katerih burek označuje zgolj in samo samega sebe. V realnosti pa delitev ni vedno mogoča in je malce problematična, lahko bi rekli, da je idealnotipska, saj je meja med posrednimi in neposrednimi izjavami dostikrat težko začrtati.

Primer izjave, v kateri burek označuje sam sebe je pesem Ali Ena z naslovom Sirni&Mesni:

ALI EN: Sirni&Mesni

Se bastasse unosirni e mesni... če si lačen
uno sirni e mesni za tebe... če si lačen
uno sirni e mesni za tebe na štacion
burek (4x)

Mam pr'jatla, ime mu je Ranko
da bi jedu burek je oropal banko
ma dragi Ranko, kaj ti to pomaga
v zaporu je suh kruh in plesniva vlaga
kaj boš zdaj ko bureka ni
mraz pa stiska ti kosti
malo premisli, možgane pretegni
hitro pobegni in teči na...

burek (8x)

Burek, burek mi ful pomaga
za trebuh, da ni prehlada
a včasih se je treba nahraniti
za moč za ženo ubraniti
ko je letu poštar iz našega praga
ga je vidu sosed in si mislu "vruga"
te so divji, te so močni
sam da od mastne hrane ne postanejo nori
dragi sosed, ne se bat za nas
od mnogo hrane ne moreš met ozek pas
a žene so boljše, otroci so mirni
saj ne jejo druge hrane kot pa mesni al pa sirni

burek (8x)

Če ne vem kje naj ga dobim
kar takoj na štacion letim
in le tam povprašam ga
prijatelja albanskega
imaš sirni, imaš mesni, daj ga hitro, Bog te tresni
mesni, sirni, saj ni važno, burek jem te strastno
daj mi burek, sirov burek
mesni burek za moj... (Get.lyric.net 2009).

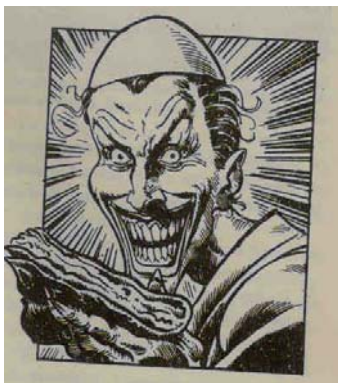
Za vpogled v izjave, v katerih burek označuje nekaj drugega kot sam sebe, bom navedla nekaj primerov:

V pesmi Jasmina ene bolj znanih slovenskih glasbenih skupin Agropop po refrenu s poudarjeno balkansko melodijo v srbohrvaščini sledi ženski glas (Jasminin), ki poje:

On bil zares je moški pravi,
po konjih strašno je smrdel.
Po hrbtu bil močno je dlakav,
na sirov burek me je ujel. (Klinar in Centa v Mlekuž 2007, 179)

V kulturnem znanstvenofantastičnem romanu Mihe Remca Mana (objavljen 1985) slikar Robi prinese burek protagonistu romana – novinarju Juriju Jerebu, ki se rad pritožuje glede »južnjakov«. To dejanje Robi pospremi z besedami: »Prinesel sem ti zajtrk. Balkanski burek, zato da se takoj na začetku naučiš, kam spadaš. Lahko ga poplakneš z viskijem in ob tem uživaš v občutku, da si z eno nogo še vedno v Evropi.« (Remec v Mlekuž 2007, 179)

Slika 3.5: Albanec

Vir: Mlekuž (2007, 181).

Na sliki, objavljeni v tedniku Mladina, lahko vidimo zlobnega Albanca (njegovo etnično pripadnost definira pokrivalo), ki drži v roki burek.

slika 3.6: anti-judovska propaganda

Vir: jayseverin.org (2009).

Slika 3.5 močno aludira na anti-judovsko propagando (slika 3.6), na etnično manjšino, ki naj bi ogrožala večino na takšen ali drugačen način.

V navedenih primerih torej burek ne označuje samega sebe, ampak predvsem nekaj drugečnega in tujega slovenskemu bistvu, obenem pa označuje tudi nekaj, kar je s slovenskim bistvom neizbežno povezano in ga determinira. Če nadaljujemo še z nekaj primeri bureka kot označevalca:

- burek kot označevalec imigrantov muslimanske vere (slika 3.7, 3.8)

Slika 3.7: Menjamo burek za džamijo

Vir: Mlekuž (2007, 182).

Slika 3.8: burek bi, džamije pa ne

Vir: Mlekuž (2007, 19).

- burek kot označevalec Balkana; primer: pisma uredniku v časniku Delo: »Zavzel je vlogo papirnatega tigra, čeprav bi zlahka preprečil zadnjo balkansko vojno. Mogoče bi se to celo zgodilo, če bi Balkan bil znan po nafti in ne po bureku in kajmaku!« (Nardin v Mlekuž 2007, 182)
- burek kot označevalec Orienta, kakor lahko preberemo v Slovarju slovenskega knjižnega jezika: **búrek** -a m (û) gastr. *orientalsko pecivo iz listnatega testa z nadevom*: burek s sirom; burek z mesom (Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU – Slovar slovenskega knjižnega jezika 2009).
- V pogovornem jeziku pomeni burek tudi bedaka, nesposobneža. Primer: "Ste pa res eni bureki!" Seveda je v tej žaljivi rabi besede bolj ali manj prikrita šovinistična ali rasistična vsebina; burek v tem pomenu implicira zabitega in nesposobnega južnjaka, Balkanca oz. Orientalca (Razvezani jezik 2009a).
- Nima-š/te/jo za burek, ne toliko v pomenu "biti reven" kot nespreten v primerjavi z nekom drugim (Razvezani jezik 2009a).

4 ANALIZA PRIMEROV

4.1 Način zbiranja podatkov in opis metode

Raziskovanja fenomena bureka in njegovih pomenov v Sloveniji bi se lahko lotila na nešteto načinov, odločila pa sem se za metodo analize diskurza in s tem pomenov, ki so konstruirani znotraj tega diskurza. »Vse kar ima pomen, je del diskurza.« (Macdonnel v Čuček 2005, 5) K diskurzu sem pristopila na konstruktivističen način, katerega izhodišče je, da nobena stvar nima pomena sama po sebi, ampak je ta oblikovan v določenem času in prostoru. Konstruktivisti zavračajo predpostavke o naravni danosti sveta in menijo, da v stvareh in ljudeh ni nobenega bistva, ki jih naredi za to, kar so; naše razumevanje sveta in vse vedenje o njem je zgodovinsko in kulturno pogojena konstrukcija. Ničesar ni, kar bi lahko obstajalo kot objektivna resnica in nič ni zunaj interpretacije. Vsak posameznik tako ustvarja svojo verzijo realnosti, a to ne pomeni, da ni iz materialnega sveta, ampak da dobi pomen skozi diskurz. Konstruktivistično gledišče torej zagovarja diskurz kot obliko družbene dejavnosti, ki ustvarja družbeno realnost (Čuček 2005,5).

Primere analize sem črpala iz slovenske popularne kulture, trije izvirajo iz slenga oziroma knjižnega pogovornega jezika, četrti je videospot in zadnji, peti, je parodija oglasa reklamne akcije. V nobenem od polj, iz katerih sem črpala primere, nisem našla zadostnega števila primerov (na primer pet iz slenga, pet videospotov, pet oglasov...), ki bi konsistentno funkcionirali kot zaključena celota in bili primerni za analizo. Zato sem se odločila, da iz vsakega od polj vzamem primer, ki se mi zdi za analizo najbolj relevanten.

Fraza »nimaš/m za burek« se v mojem besednjaku in besednjaku mojih vrstnikov pojavlja že dobro desetletje, zato se mi je zdelo pomembno, da se ji podrobneje posvetim. Na besedno zvezo »prodajati bureke« sem naletela pred kratkim in povsem slučajno, v pogovoru in je nisem poznala od prej. Zaradi nepoznanosti se mi je zdela zanimiva in vredna nadaljne analize. Podobno lahko trdim za izraz »burekfača«, ki ga prav tako nisem poznala preden sem začela pisati diplomsko delo. Videospot Tria genialci z naslovom »Ti si burek« pa mi je v oči padel zaradi svoje bizarnosti in lahkotnosti pri nizanju stereotipov. Gre za nizkopračunsko slovensko turbo-folk produkcijo, za katero menim, da je lahko zelo sporočilna, če smo

le pripravljene nanjo tako gledati. Zadnji primer moje analize, parodija oglasa v mesečniku Kralji Ulice, pa je pritegnil mojo pozornost iz razloga, da gre za javno objavljeno šalo, v kateri nastopa burek. Menim, da so šale in način šaljenja močan pokazatelj specifik določene kulture, saj dostikrat nastanejo prav o tistih stvareh, ki naj bi nas ogrožale oziroma predstavljale problem.

Metoda analize diskurza ni enotna metoda, pač pa prej skupno ime za številne izredno raznovrstne metode v različnih družboslovnih in humanističnih vedah, ki imajo preučevanje diskurza za skupno točko. Razvijati so se začele v šestdesetih letih dvajsetega stoletja znotraj različnih vej znanosti: filozofije, sociologije, jezikoslovja, literarne teorije ter se kasneje nadaljevale tudi v drugih vejah: antropologiji, komunikologiji, pedagogiki, psihologiji, kulturologiji... Analiza diskurza tako pomeni večdisciplinarne in meddisciplinarne pristope, kar je po eni strani njena moč, po drugi pa lahko tudi vzrok za zmedo (Verdonik 2006, 43).

Izbrane primere bom tako najprej opisala in razčlenila, nato pa bom njihove pomene utemeljila v okviru diskurza, v katerem so nastali.

4.2 Nimaš/m za burek

Ker je besedno zvezo »nimam za burek« oziroma »nimaš za burek« vse pogosteje zaslediti v pogovornem jeziku oziroma še večkrat v slengu, menim, da je pomembno, da se posvetimo okoliščinam njene uporabe.

- Dostikrat lahko zasledimo uporabo besedne zveze *nimam/š za burek* kot sopomenko za *nimam/š denarja*. To vrsto rabe lahko zasledimo v naslednjih primerih:
  - Kolosej uporabi *nimam za burek* kot del reklame za akcijo Povej naprej!, ki omogoča popust 1 euro pri nakupu vstopnice za ogled predstave (Kolosej.si, 2009)

Slika 4.1: Nimam za burek, Kolosej

Vir: Bojana Rudovič Žvanut

- Slovenski raper Scuba je svoj album naslovil z Nimam za burek. Recenzija neznanega avtorja na spletni strani slorapfan.info se prične takole: »Malo denarja, malo muzike, pravijo. Scuba pa pravi, da nima niti za burek. Kaj bi lahko sklepali iz tega? Da je njegov album prazen, kar se tiče glasbe? Da je slab in nevreden poslušanja? Ne. Scuba je dejansko presenetil in sestavil dokaj poslušljiv izdelek. OK, seveda je na njem veliko slabosti, ki izhajajo (tudi) iz pomanjkanja finančnih sredstev.« (Slorapfan.info 2008)

Slika 4.2: Scuba: Nimam za burek

Vir: Slorapfan.info (2008).

- na slovenskem BMW spletnem forumu uporabnik z vzdevkom *tii* zapiše takole: »Oj, zanimam se za nakup akumulatorja 150Ah, in me zanima, kje se ga da ugodno kupiti, predvsem zato ker nimam za burek in nebi rad preplačal niti za cent.« (BMW slo.com 2008)

-
- v članek Ajde Perme *A mate kej drobiža?* na spletni strani vest.si se burek prikrade takole: »Imam svojega klošarja z najlepšimi modrimi očmi, kar sem jih kdaj videla. Ta je edini, ki mu vedno dam kakšen kovanec, če ga le imam. In je vedno vesel, pa če je kovanec bakren, zlat, ali zlato srebrn. Če nimam, mu povem, da nimam za burek, pa reče, "Jaz nimam za per!" Cenim iskrenost.« (Perme 2008)
- Nimam/š za burek lahko zamenja tudi frazo nimam/š pojma:
  - V razpravi o nogometu z naslovom *Cena za Becksa? Ronaldinho!* na spletnem forumu strani izklop.si se uporabnik *krumpek* izrazi takole: »mislim da zahtevajo premalo, pa ne da je beks tk dobr sam ronaldijo je tk slab sicer pa oba skup nimata za burek.« (Izklop.com 2009)
  - Na spletnem forumu Planet Lepote v razpravi naslovljeni *Nesamozavest in občutek sramu zaradi študija* uporabnica *Swanheart* komentira: »Clovek si mora pac sam pomagat in gledat na to, da v casu ko ni sihta, intelektualno, mentalno in poklicno ne nazaduje. Vcasih se mi zdi da nimam za burek, ampak... pr meni, v mojem profilu je tako, da je bistvo v tem, da v primeru vidis bistvo in da znas iz primera izluscit za kaj gre in uporabit teorijo v praksi.« (Planet-lepote.com 2009)
  - V risanki Pingu naslovljeni s *Pingu nima za burek*, ki jo je youtube uporabnik *luka1010* priredil in opremil s slovenskimi podnapisi, glavni akter Pingu lovi ribe. Neprestano mu nagaja tjulenj, ki mu vse ulovljene ribe poje s trnka, medtem ko plava v vodi. Pingu to odkrije in ga skuša ujeti, a se mu tjulenj izmika in se izmenično kaže skozi eno od dveh lukenj v ledu. Obenem se mu roga in to roganje je *luka1010* podnaslovil z »Nimaš za burek, nimaš za burek!!!« (Youtube.com 2008a)

Slika 4.3: Tjulenj zmerja Pingu

Vir: Youtube.com (2008a).

Pingu se ne pusti tako lahko ugnati in tjulnju nastavi past. Nastavljanje pasti spremlja mrmranje, tokrat podnaslovljeno z »Da nimam za burek, ha?« in »Za idiota me maš, ha?«

Slika 4.4: Pingu odgovarja na zmerjanje 1

Vir: Youtube.com (2008a).

Slika 4.5: Pingu odgovarja na zmerjanje 2

Vir: Youtube.com (2008a).

V tem primeru se torej »ne imeti pojma« oziroma »ne imeti za burek« stopnjuje do te mere, da se lahko ne imeti za burek razume tudi kot biti idiot.

Kakor lahko vidimo iz navedenih primerov, je v tovrstni rabi besedne zveze »nimaš/m za burek«, burek nosilec slabšalnega pomena, najsi gre za povezavo z denarjem ali z znanjem, v obeh primerih nosi prizvok negativne konotacije. Ko gre za denar, pomeni manj ali nič denarja, ko gre za znanje, prav tako izraža primanjkljaj v primerjavi z nečim drugim. Če pogledamo na primer z vidika jezikoslovnega diskurza, je moja prva opazka, da je fraza »nimaš/m za burek« modernejša različica fraze »nimaš/m za kruh«. Kruh kot eno izmed osnov človeške prehrane torej zamenja burek. V obeh primerih gre za hrano, ki je poceni in naj bi bila dostopna vsem. Ne imeti za kruh oziroma za burek v tem kontekstu torej pomeni resno pomanjkanje finančnih sredstev.

Kar se tiče uporabe fraze »nimaš/m za burek« v smislu ne imeti pojma, menim, da izhodišče za tovrsten pomen bureka lahko poiščemo v večinskem diskurzu, ki bureku ni naklonjen. Razlog za nenaklonjenost javnega diskurza bureku pa je potrebno poiskati v pomenih, ki jih je o bureku sproduciral etnonacionalni diskurz v Sloveniji. V okviru tega diskurza je burek povezan z južnjaškostjo in balkanskostjo, ki sta ovrednoteni slabšalno in burek povezujeta s konotacijami neumnosti, nedelavnosti, umazanije in še bi lahko naštevali. Ti pomeni so se znotraj etnonacionalnega diskurza močno uveljavili in postali znani širši javnosti, ki jih je v večinski meri sprejela za svoje in znotraj večinskega diskurza začela producirati nove pomene s koreninami v slabšalnem pomenu, ki izhaja iz etnonacionalnega oziroma nacionalističnega diskurza.

4.3 Prodajati bureke

Besedno zvezo »prodajalna burekov« oziroma »prodajati bureke« sem zasledila v zadnjem obdobju, prvič v knjigi Marka Vezoviška *Kuba libre*. Na strani 80 Vezovišek zapiše takole: »Preimenovala sta se v Joseph&Stefan Public Relations, ampak mama, ki je nekoč njunemu znanstvenemu delu rekla prodajalna burekov, ni več premogla te žlahtne humorne distance in je njuno podjetje preimenovala 'hiša javnih odnosov' ali 'javna hiša odnosov'.« (Vezovišek 2009, 80) Na podlagi drugih podobnih primerov sem ugotovila, da se je raba te besedne zveze v Sloveniji precej prijela, vsaj v pogovornem jeziku in hodi z roko v roki z njeno sopomensko sestrično »prodajati buče« - govoriti neutemeljeno, prenapihnjeno, izmišljeno: »Dej ne mi buč prodajat', ker vem, kakšne so moje pravice!«, »Ne jih poslušat' - oni sam' buče prodajajo.« (Razvezani jezik, 2009b)

Navedla bom nekaj primerov tovrstne uporabe te besedne zveze.

- V prispevku na spletni strani 24ur.com lahko zasledimo vročo razpravo o oddaji *Trenja*, v kateri so diskutirali o tem, ali je striptizeta Jasmina R. V šovu *BigBrother* pokazala preveč kože. V komentar uporabnice *luxury*, v katerem zagovarja stališče, da je nasilje na televiziji mnogo bolj škodljivo kot izpostavitve gole kože, se burek vplete takole: »Btw.: seks pod odejo in striptiz, kjer se vidijo samo joški, ki jih je itak polno, v primerjavi z nasiljem, ki kar človeka odbije???? Ma ne mi burekov prodajat no!!!« (24ur.com 2007)
- Na forumu spletne strani izklop.com se je razvnela razprava o tem, da želita Evropski minister za pravosodje ter Evropska komisija kot ukrep proti terorizmu in organiziranemu kriminalu uvesti hranjenje podatkov o telefonskih in internetnih komunikacijah vseh 450 milijonov Evropejcev. Upabnika *jeebs* in *sportivo* zavzemata drugačni stališči glede te teme in njun pogovor poteka takole:

- Jeebs: »Dej sportivo, ne ti men bureka prodajat, če ga ne znaš pečt. Kaj res misliš, da bo kak terorist TOK butast, da se bo šel o tem pogovarjat po navadnem telefonu?«

Sportivo: »dej ne klobasj jeebs - kdo je sploh omenjal teroriste« (Izklop.com, 2005)

V tem primeru bi lahko prodajati bureke enačili s klobasati – veliko in nespametno govoriti (Abecednik.com 2009).

- Na spletnih straneh dijaške skupnosti škofijske gimnazije Antona Martina Slomška je v prispevku naslovljenim s Tretja adventna misel objavljen dialog med Petro in Bogom. Poglejmo si izsek iz dialoga:

Bog: *Jaz ti lahko pomagam.*

Petra: *Kakšna napihnenost. Le kdo misliš, da si, da lahko poravnaš moje dolgove in rešiš države pred inflacijo? Kam gre ta svet, vedno več je takih topoglavcev, ki mislijo da so Bog!*

Bog: *Priznam da je moja identiteta precej estradna.*

Petra: *Daj idi burek prodajat komu drugemu, jaz nimam denarja za njega.*

Bog: *Maš prav. Rumen tisk je še edino od katerega se še da kaj zaslužiti. (Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška 2008)*

Kot lahko vidimo iz navedenih primerov, v besedni zvezi »prodajati bureke« burek spet pomeni nekaj slabšalnega in nevrednega »prodajanja«, s tem da prodajanje v tem primeru pomeni podajanje, govorjenje. Predpostavljam, da razlog za slabšalni pomen bureka v tej besedni zvezi tiči v tem, da naj bi bil večinski del slovenske populacije mnenja, da je prodajati burek (tokrat apliciram na denotativno raven te besedne zveze) početje, nevredno sposobnega človeka. Menim, da v tej izjavi zopet potihoma deluje nacionalistični diskurz, v okviru katerega so prodajalci bureka v Sloveniji (ti so ponavadi imigranti) obravnavani kot nekaj manj vrednega in so glede na ta diskurz edini primerni za tovrsten poklic. Tudi za ta primer menim, da gre za

nadgradnjo slabšalnega pomena s temeljem v nacionalističnem diskurzu, pomena, ki ga pod svojim okriljem priredi in na novo konstruira večinski diskurz.

4.4 Burekface

Za izraz »burekface« sem prvič slišala v pogovoru s slavistko Majdo Cirman, zaposleno na Osnovni šoli dr. Vita Kraigherja v Ljubljani. Izraza nisem zasledila nikjer drugje. Ko v google.com vtipkamo to besedo, sta nam na voljo zgolj dva zadetka in tudi cobiss.si še ni slišal zanj. Ker me je izraz močno pritegnil, sem se kljub pomanjkanju virov odločila, da ga vključim v diplomsko delo, njegov pomen bom skušala razložiti s pomočjo informacij, pridobljenih v elektronskem intervjuju z Majdo Cirman.

Prof. Cirman pravi, da izraz burekface nastal pred približno štiridesetimi leti, torej v času, ko je burek prišel v Slovenijo, uporablja pa se tudi sedaj. Takrat naj bi ga uporabljale dekleta, sedaj gospe v petdesetih letih. Z njim so negativno oziroma posmehljivo označevala moškega z gubami, ki se je sicer trudil za svoj zunanji izgled. Dekleta je takšen moški neuspešno osvajal in bil zato tarča posmeha. Dekleta so tako označevala tudi zunanost od njih nekoliko starejših samskih žensk, ki so se trudile za vsako ceno ostati mlade in podobne dvajsetletnicam. Sedaj izraz označuje smešnost, zabavnost pa tudi posebnost obraza (Cirman 2009).

Majda Cirman je na Osnovni šoli dr. Vita Kraigherja na vzorcu 25 otrok, starih od enajst do štirinajst let, opravila kratko anketo. Vprašanje se je glasilo »Kaj vse ti pomeni izraz burekface?«. Otroci so lahko izbirali med:

- a) naguban obraz
- b) zoprnega človeka
- c) smešnega človeka.

Izbrali so lahko enega ali več odgovorov. Največ otrok (47,6%) je bilo mnenja, da jim izraz burekface pomeni smešnega človeka, sledil mu je naguban obraz (35,7%), na zadnjem mestu pa je bil zoprni človek (16,7%).

Iz elektronskega intervjuja in ankete lahko razberemo, da je v okviru zgodovinskega jezikoslovnega diskurza v prehodu generacij prišlo do spremembe pomena besede burekfa. Če je izraz ob svojem nastanku pred štiridesetimi leti pomenil predvsem nagubanost (verjetno zaradi podobnosti z gubami bureka, pečenega na bosanski način), se danes izraz burekfa povezuje predvsem s smešnostjo. Sicer je vzorec ankete premajhen, da bi lahko z gotovostjo trdili, da to res drži, a naj omenim, da sem tudi sama pomislila na nekaj humornega in šaljivega, ko sem prvič slišala ta izraz.

4.5 TRIO GENIALCI: Ti si burek

4.5.1 Opis dogajanja:

Slika 4.6: Ti si burek – uvodni kader

Vir: Youtube.com (2008b).

V prvi sekvenci vidimo prestižni avtomobil, v njem sedita blondinka in poslovnež s sončnimi očali, ki avtomobil vozi. Blondinka si ogleduje poslovni papir, videti je, da teče med njima sproščen pogovor. Zapeljeta se na dvorišče hiše, pred katero stoji precej dotrajan avto znamke Golf.

Slika 4.7: *Ti si burek – dvorišče*

Vir: Youtube.com (2008b).

Poslovnež jo pogleda v oči, hoče jo prijeti za roko, a ona se izmakne, odmaje z glavo in povese pogled. Izstopi iz avta v visokih petah in kostimu, pozdravi in zakoraka na dvorišče. Začne se glasba, harmonika, pomešana z elektronskimi ritmi. Na dvorišču blondinka zagleda motor, ki spominja na znane motorje znamke Tomos, ustavi se za trenutek in se prezirljivo namrdne. Nato vstopi v svojo hišo, na kavču zagleda svojega moža in še enega moškega, za katerega kasneje izvemo, da je njegov brat.

Slika 4.8: *Ti si burek – ženin prihod*

Vir: Youtube.com (2008b).

Na mizi so steklenice piva, na televizorju nogometna tekma. Možev brat jo začudeno pogleda, mož pa pogleda na zapestno uro. V tem trenutku se v zvoke harmonike vplete balkanski melos. V naslednjem kadru vidimo otroka, ki nagne svojo stekleničko, možev brat pa v istem trenutku nagne šilce rakije. V tem trenutku se balkanska melodija konča, že spet vstopi harmonika in blondinka začne prepevati.

Slika 4.9: *Ti si burek – žena*

Vir: Youtube.com (2008b).

*»Zjutraj grem od doma, cel dan garam kot konj,
ob šestih, ko se vrnem, ti dviguješ ton,
na klopi z daljincem, otrok pa neprevit,
gnjaviš me, kje hodim, res si en sam profit!«*

S temi besedami se obrača na svojega moža, ki medtem vstane, si popravi trenirko in jo posluša. Oblečen je v belo spodnjo majico, okoli vratu ima debelo zlato verižico, spodnji del trenirke z belimi črtami in v belih nogavicah. Ona mu mapo, ki jo je prinesla s seboj iz službe, vrže v roke, skorajda ga udari z njo in nato vzame otroka in ga s tal prestavi v voziček. Medtem si brat maši ušesa in se spakuje.

Znova zaslišimo balkansko melodijo in mož ji s »čefurskim naglasom« in trdimi l-ji odgovarja:

Slika 4.10: Ti si burek – možev odgovor

Vir: Youtube.com (2008b).

*»Ej ve Slovenke, ste blesave na dnar,
koi če ti vrag, u toj zofi ja sam car,
lepo bi šla na borzu, ko što sam ja,
otrok bi bil hvaležen pa i ti bi lahkooo TV gleeedaaaa.«*

Brat s pivsko steklenico v roki doda: *»Pa on ti to zna!«*

Ona se jezno nagne proti možu in zapoje refren:

*»Ti si burek, burek na kvadrat
in namesto mene daj si štrik za vrat.
Ti si burek, burek na kubik,
Le zakaj prav mene si vzel takrat na pik?!«
»Ti si burek, burek na kvadrat
in namesto mene daj si štrik za vrat.«*

*Ti si burek, burek na kubik,
poberi svojo kramo in pojdi se solit.«*

Medtem ko ona jezno poje, lahko v kratkem kadru vidimo bratovo stopalo v beli nogavici, ki miga s prsti, medtem ko s kavča opazuje situacijo, žveči in zmajuje z glavo. Na hitro lahko vidimo tudi otroka, ki precej nezainteresirano, sede v svojem vozičku grize igračko teletubbies. Na koncu refrena ona pograbi kovček, ga zabriše možu pred noge, vanj spakira še en spodnji del trenirke, tokrat rjav z belimi črtami. Brat še vedno opazuje s kavča, pije pivo in se spakuje.

Slika 4.11: Ti si burek – bela nogavica in miza

Vir: Youtube.com (2008b).

Slika 4.12: Ti si burek – trenirki

Vir: Youtube.com (2008b).

Ženino divjanje se konča tako, da možu vrže kovček pred noge in vanj zloži rjavi spodnji del trenirke. V tem trenutku zopet zaigra balkanska melodija in mož ji odgovarja:

»Pomiri ženo živce pa što če reč moj brat?«

Ona pa se ne pusti, udari s peto po tleh, zavije z očmi in zabrusi:

»Zdaj boš rekel spet - ako mi padne mraaak.

Se pred kafiči sončiš, vsak dan na borzo greš.«

On odgovarja: *»Pa to ti je moj biznis, kad not kadit ne smeeeš.«*

Brat s kavča zažuga ženi in doda: *»Tako ti je to, veš!«*

Ženi prekipi in med ponovitvijo refrena, ki se za konec pesmi ponovi štirikrat, zgrabi moževega brata, ga dvigne s kavča in porine proti vratom. Podobno se zgodi z njenim možem, ki se bratu pridruži. Sledi brcanje kovčka, ki ga je prej pripravila možu, in metanje oblek za njima. Žena pograbi še preostale stvari in jih zmeče na dvorišče, vso akcijo pa spremlja kričanje in po vsej verjetnosti zmerjanje, ki pa ni najbolj razumljivo, saj obenem še vedno poteka refren pesmi. Medtem se brat obuva

in spravlja razmetane stvari v prtljažnik Golfa, nato sede vanj in poskusi vžgati avto. To mu po nekaj poskusih le uspe, pridruži se mu še mož in ko že mislimo, da sta se odpeljala, žena spet pokuka čez vhodna vrata in za zadnje dejanje besno vrže za njima še zvito preprogo. Avto se ustavi, mož steče ven, pograbi preprogo in nato se odpeljeta (Youtube 2008b).

4.5.2 Analiza primera

Lahko bi rekli, da burek v videospotu *Ti si burek* precej jasno označuje in rade volje posoja pomene. Menim, da je odličen primer, saj kot za šalo niza stereotip za stereotipom. Že na samem začetku postavi jasne ločnice med t.i. »slovenskim« in »južnjaškim«, to lahko vidimo v enem od prvih kadrov, ko prestižni avto zapelje na dvorišče, v njem pa sedi glavna akterka s sodelavcem, ki jo osvaja, a mu ne popusti, saj je zvesta svojemu možu. Na parkišču pa je parkiran avtomobil znamke Golf, last blondinkinega moža oziroma njegovega brata. Tega ne izvemo, a v bistvu to niti ni pomembno, saj sta tako mož kot njegov brat v tem videospotu kategorizirana kot južnjaka. Torej – slovensko se enači s prestižem (avto s katerim se pripelje ona), južnjaško pa z umazanim in razpadajočim (Golf – slika 4.7).

Tudi glasbena podlaga se v poteku pesmi izmenjuje, slovenski harmonikarski ritmi se prepletajo z balkansko melodijo, zato menim, da ni dvoma, da nam videospot želi predstaviti in izpostaviti razlike med slovenskostjo in južnjaškostjo.

V nadaljevanju se predstavitev razlik stopnjuje. Blondinkino poimenovanje svojega moža z besedami »Ti si burek« je močno podprto s slikovnim prikazom. V tem primeru burek poseblja moškega, Neslovenca oziroma čefurja oziroma južnjaka. Gre torej za osebo, ki leži na kavču in gleda nogomet, medtem ko pridna Slovenka dela. On ne pospravlja, ne previje otroka in predvsem – se s tem ne obremenjuje. Opraviti imamo z močno stereotipiziranim prikazom Neslovenca, tako vizualno kot karakterno. Če začnemo pri tem, kako je južnjak oziroma v našem primeru, burek, oblečen – spodnji del trenirke z belimi črtami, bele nogavice, bela spodnja majica in debela zlata verižica okoli vratu. Tudi ko blondinki prekipi in možu začne pakirati

njegove stvari v kovček, je prva stvar, ki jo vrže noter še en spodnji del trenirke z belimi črtami (slika 4.12).

Burek torej neobremenjeno leži na kavču, noge ima na mizi (slika 4.11), na kateri kraljujeta tudi bosanska džezva za kavo in rakija, ob tem pa še pije pivo in gleda nogomet. Ko ga žena skupaj z njegovim bratom spodi iz hiše, se usedeta v Golfa, ki vžge šele v tretjem poskusu. Ko že mislimo, da sta se odpeljala, pa ona vrže za njima še preprogo, ustavita se in jo pobereta. Preproga tako kot dodatni simbol podkrepi sporočilno vlogo spota v povezavi z južnjaškostjo.

Če povzamemo, je v videospotu *Ti si burek* pomen bureka zopet povezan z nečim slabšalnim. Burek je kot že ničkolikokrat prej posodil svoje ime južnjaškosti in vsemu, kar naj bi se z njo povezovalo v okviru nacionalističnega diskurza. Menim, da je videospot odličen primer nabora številnih pomenov, ki jih burek nosi v okviru etnonacionalnega diskurza. S slikovnim prikazom in izborom izrazoslovja nam predstavi tisto, kar naj bi burek bil in predstavljal v tem kontekstu, predvsem pa se mi zdi, da skuša predstaviti razlike med »nami« in »njimi«, torej med Slovenci in Neslovenci.

4.6 »Burek za vse – vsi za džamijo«

Slika 4.13: Burek za vse – vsi za džamijo

NADoGLAS:

S 1. marcem 2009 se prične letoletna humanitarno-nagradna akcija pekarnice Meta Kamnik

»BUREK ZA VSE – VSI ZA DŽAMIJO«

10% vrednosti od vsakega prodanega bureka gre v Sklad za blaženje duševnih bolečin prizadetih ob izgradnji ljubljanske džamije.

Ob koncu akcije bodo izžrebane številne nagrade.
Glavna nagrada:
aktivna udeležba pri polaganju temeljnega kamna ljubljanske džamije + burek

KUPI BUREK IN ZMAGAJ!

017 KRALJI ULICE

Foto: Tim O'Brien

nona in krpan

Vsaka podobnost z akcijo »Ajvar za vse – vsi za stadion« podjetja Eta Kamnik je namerna.

Vir: Kralji Ulice (2009, 17).

Če so vsi dosedaj analizirani primeri v tej diplomski nalogi spadali v skupino izjav, kjer burek jasno označuje nekaj, kar ni on sam, pa imamo tokrat opraviti s primerom, kjer burek v prvi vrsti označuje samega sebe, potihoma pa svoj pomen posoja tudi nekemu drugemu konceptu. Burek namreč v sledečem kvazi oglasu resda označuje samega sebe, obenem pa se poigrava s pomenom in ga posoja imigrantom muslimanske vere.

Kvazi oglas na zgornji sliki, objavljen v mesečniku Kralji ulice v rubriki NADoGLAS, namerno parafrazira reklamno akcijo Ete Kamnik »Ajvar za vse – vsi za stadion« iz leta 2005. Takrat je Eta Kamnik sklenila pogodbo s Športno zvezo Ljubljane in se obvezala, da bo prispevala 10 odstotkov od vsakega prodanega ajvarja za izgradnjo novega stadiona. Akcija ni doživela zelenega uspeha in morda so avtorji kvazi oglasa želeli izpostaviti prav podobno neuspešnost obeh projektov – gradnje džamije in gradnje stadiona. Hkrati pa menim, da so snovalci tega kvazi oglasa s ponudbo, da gre 10 odstotkov vrednosti od vsakega prodanega bureka v Sklad za blaženje duševnih bolečin ob izgradnji ljubljanske džamije zavestno ironizirali pripravljenost Slovencev, da z odprtimi rokami sprejemajo burek v njegovem brezpogojnem pomenu kot jed, ki se je številnim zelo priljubila, obenem pa ostro zavračajo kulturne in religiozne sopomene in ozadja, ki jih ta jed prinaša s seboj (sliki 3.7 – menjamo burek za džamijo in 3.8 – burek bi, džamije pa ne). Naj na tej točki omenim, da vidim pri zgodbi o bureku in džamiji vzporednice z romskim vprašanjem v Sloveniji. Podobno kot Slovenci sprejemajo burek, sprejemajo tudi romsko glasbo, medtem ko se džamije oziroma Roma za soseda otepajo na vso moč.

Menim, da je za pomen bureka v zgornjem kvazioglasu zopet odgovoren nacionalistični diskurz, saj so ravno v okviru tega nastale prve korelacije med besedo burek in imigranti muslimanske vere. Zanimivo je tudi to, da gre za parodijo oziroma šalo, iz česar sklepam, da se je morala korelacija pomenov močno uveljaviti in postati znana širšemu delu javnosti, da bi lahko funkcionirala smešno.

5 SKLEPNE UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem se s stališča analize diskurza spraševala o pomenih bureka v Sloveniji. Cilj diplomske naloge je bil te pomene s subjektivne točke gledišča raziskati in analizirati. Analiza je v prvi vrsti pokazala, da so pomeni bureka v Sloveniji v večinski meri slabšalni. Resda je burek toplo sprejet kot jed, a na svoji pomenski ravni je vse prej kot pozitivno ovrednoten. Pomeni so posledica in konstrukt prepletajočih se diskurzov v Sloveniji. Menim, da je etnonacionalni oziroma nacionalistični diskurz najbolj odgovoren za slabšalni pomen bureka pri nas. V okviru tega diskurza sovražniki lahko postanejo prav vsi, ki niso rojeni v določen narod ali skupnost in so vanjo vstopili kot tujci. In to, da so tujci, je popolnoma zadosti, ni pomembno, če pripadnike nekega naroda zares ogrožajo ali ne. Nacionalističnemu diskurzu v prid služijo izjave, ki ustvarjajo sliko sovražnika. Sovražniki so na ta način predstavljeni kot brezoblična skupina tujcev in diskurzu služijo kot nujni element zamišljanja naroda kot nacionalnega »mi«. Z vzpostavitvijo nacionalnega »mi« pa se zariše ostra meja med »nami« in »onimi«, v našem primeru med Slovenci in Neslovenci. (Čuček 2005, 53)

V prvih treh primerih analize (nimaš/m za burek, prodajati bureke, burekface) sem prišla do sklepa, da s stališča jezikoslovnega diskurza burek funkcionira kot nadomestek za izražanje manjka. Ta primankljaj je v prvem primeru (nimaš/m za burek) lahko razumljen v povezavi z denarjem ali v povezavi z znanjem, sposobnostjo. Pri drugem primeru (prodajati bureke) se manjko prav tako povezuje s sposobnostjo, tokrat s sposobnostjo jasnega in točnega izražanja. Pri tretjem primeru analize (burekface) pa burek v korelaciji z obrazom izraža manjko lepote tega obraza oziroma njegovo smešnost. Beseda burek tako v vseh treh primerih služi kot orodje degradacije v povezavi z nečim drugim.

V četrtem in petem primeru analize pa sem prišla do sklepa, da je nacionalistični diskurz v Sloveniji največji krivec za slabšalne pomene bureka pri nas. V okviru tega diskurza burek funkcionira kot sopomenka za neumnost, nedelavnost oziroma lenobo, umazanijo, neresnost ipd. Vse te besede se pri nas v okviru nacionalističnega diskurza povezujejo z imigranti, v primeru bureka predvsem z

imigranti republik bivše Jugoslavije. V temu diskurzu so se izoblikovali slabšalni pomeni, povezani z južnjaškostjo in bili aplicirani na burek, ki v tem kontekstu služi kot ena od izjav, ki pripomore k ustvarjanju razlike med »nami« in »onimi«.

Glavna ugotovitev pričujočega diplomskega dela je, da na oblikovanje pomenov o bureku v Sloveniji v okviru večinskega diskurza najbolj vpliva nacionalistični diskurz. Upala bi si trditi, da je najbolj odgovoren za večinski del negativnih konotacij, ki pritičejo bureku pri nas. Res je, da je negativne konotacije moč najti tudi v drugih diskurzih (naprimer burek velja za mastno in zelo nezdravo hrano v okviru zdravoživljenjskega diskurza pri nas), a najbolj znani in razširjeni so pomeni, ki so produkt nacionalističnega diskurza. Ti pomeni so se močno uveljavili v zavesti ljudi večinske populacije. Zanimivo je, da na priljubljenost bureka v smislu prehranske prakse skorajda ne vplivajo, kljub dejstvu, da se jih skorajda vsi zavedajo/mo.

Menim, da bi bilo zanimivo raziskati, kolikšen del strogo nacionalistično usmerjene slovenske populacije odklanja burek kot del svojih prehranjevalnih navad zgolj na podlagi ideoloških prepričanj. Pogosto namreč lahko naletimo na nedoslednost med prepričanji in dejanji ravno med tistimi posamezniki, ki najbolj glasno in zagrizeno zagovarjajo svoje prepričanje. Opažam, da se v Sloveniji pogosto dogaja, da od tujega v našo kulturo integriramo le tisti del, ki nam ugaja – menim, da tovrstna površinska integracija vodi zgolj v nove težave in nova vprašanja na področju imigrantske kulture. Če bi integracija potekala enakovredno na vseh nivojih, torej, če bi se tuje in novo sprejemalo brez izobčenja delov, ki naj ne bi bili zaželeni, se slogani, kot je »burek bi, džamije pa ne«, gotovo ne bi pojavili.

Zato menim, da je v slovenski družbi, ki velja za precej ksenofobično, potrebno vzpostaviti nov večinski vladajoči diskurz, diskurz, ki drugačnosti ne izključuje, temveč jo sprejema, se od nje uči in jo aktivno vključuje vase. S takšnim diskurzom bo zagotovo tudi ničesar krivi imigrantski burek pridobil pozitivnejše konotacije in nov položaj na pomenski lestvici.

6 LITERATURA

- 24ur.com. 2007. *Trenja: striptiz da ali ne?* Dostopno prek: <http://24ur.com/ekskluziv/tuja-scena/ali-odobravate-striptiz-in-seks-v-resnicnostnih-sovih.html> (6. april 2007).
- Abecednik.com. 2009. *Definicija besede klobasati.* Dostopno prek: <http://k.abecednik.com/klobasati.html> (15. marec 2009).
- Aleksić, Jelena. 2001. Ideologija hrane, Karnivorstvo vs. Vegetarijanstvo. *Teorija in praksa* (38): 307-327.
- BMWslo.com. 2008. *Kje najceneje do akumulatorjev?* Dostopno prek: <http://forum.bmwslo.com/showthread.php?t=41585> (2. junij 2008).
- Bourdieu, Pierre. 2002. *Distincion. A Social Critique of the judgement of Taste.* London: Routledge & Kegan Paul.
- Chandler, Daniel. 1995. *Semiotics: The basics.* London: Routledge.
- Cirman, Majda. 2009. *Elektronski intervju z avtorico.* Ljubljana, 6. december.
- Čuček, Tina. 2005. *Diskurzi o izbrisanih v slovenskem parlamentu, analiza parlamentarnih razprav.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Foucault, Michel. 2001. *Arheologija vednosti.* Ljubljana: Studia humanitatis.
- Get-lyric.net. 2009. *ALI EN – Sirni&mesni.* Dostopno prek: <http://www.get-lyric.net/lyrics-1104122/ali-en-sirni-mesni.html> (17. oktober 2009).
- Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU – Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2009. *Burek.* Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=burek&hs=1 (3. maj 2009).
- Izklop.com. 2005. *Data retention is no solution.* Dostopno prek: <http://www.izklop.com/?url=links/start&a=open&id=6608> (27. avgust 2005).

- --- 2009. *Cena za Becksa? Ronaldinho!* Dostopno prek: <http://www.izklop.com/?url=links/start&a=open&id=50152> (12. februar 2009).
- Jayseverin.org. 2009. *Severin's anti-Muslim propaganda enters the danger zone.* Dostopno prek: <http://www.jayseverin.org/page16.html> (8. april 2009).
- Kolenc, Katja. 2004. *Prehranjevalne navade Slovencev.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Kolosej.si. 2009. *Povej naprej: Priporoči film in podari 1 €.* Dostopno prek: <http://www.kolosej.si/novice/2009/10/15/2207/> (15. oktober 2009).
- Kralji Ulice. 2009. *Burek za vse – vsi za džamijo.* (34): 17.
- Lupton, Deborah. 1998. *Food, the body and the self.* London: Thousand Oaks. New Delhi: Sage.
- Mlekuž, Jernej. 2007. Burek, nein danke! *V Historical and cultural perspectives on slovenian migration*, ur. Marjan Drnovšek, 173-201. Ljubljana: ZRC SAZU.
- --- 2008. *Burek.si?!: koncepti/recepti.* Ljubljana: Studia humanitatis.
- Perme, Ajda. 2008. *A mate kej drobiza?* Dostopno prek: <http://www.vest.si/2008/07/19/a-mate-kej-drobiza/> (19. julij 2008).
- Planet-lepote.com. 2009. *Nesamozavest in občutek sramu zaradi študija.* Dostopno prek: <http://www.planet-lepote.com/forum/viewtopic.php?p=972763> (13. oktober 2009).
- Razvezani jezik – prosti slovar žive slovenščine. 2009a. *Burek.* Dostopno prek: <http://razvezanijezik.org/?page=burek> (3. maj. 2009).
- --- 2009b. *Buča.* Dostopno prek: <http://razvezanijezik.org/?page=bu%C4%8> Da (13. september 2009).
- SLORAPFAN.INFO. 2008. *Scuba: Nimam za burek.* Dostopno prek: <http://slorapfan.info/recenzije/70-scuba-nimam-za-burek> (11. februar 2008).

- Stankovič, Peter. 2002. Kulturne študije: pregled zgodovine, teorij in metod V *COOLTURA: uvod v kulturne študije*, ur. Boštjan Resinovič, 11-70. Ljubljana: Študentska založba.
- --- 2005. Burek? Ja, bitte!. *Dnevnik*, 15. januar.
- Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška. 2008. *Tretja adventna misel*. Dostopno prek: http://www.skofijska.si/www/index.php?option=com_content&view=article&id=94&Itemid=84 (22. december 2008).
- Tivadar, Blanka. 1998. *Hrana kot simbolna potrošnja*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Verdonik, Darinka. 2006. Analiza diskurza kot podpora sistemom strojnega simultanelega prevajanja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Wikipedia. 2009. *Burek*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Burek> (10. marec 2009).
- Youtube.com. 2008a. *Pingu nima za burek(s slo podnapisi)*. Dostopno prek: <http://www.youtube.com/watch?v=7JrOMJxAbGA> (21. februar 2008).
- --- 2008b. *Trio Genialci: Ti si burek*. Dostopno prek: <http://www.youtube.com/watch?v=hJb9K4by390> (20. februar 2008).

